

En SFL-baserad analysmodell för konnektorer i (L2-)svenska

Veijo Vaakanainen

Syftet med denna artikel är att presentera en definition av konnektorer baserad på systemisk-funktionell lingvistik (SFL) vilken kan användas som utgångspunkt för empirisk analys av hur konnektorer används. På grund av mina egna forskningsintressen är denna definition och analysmodell först och främst avsedd för analys av inlärtartexter, men den kan även användas när man analyserar andra slags texter.

Traditionellt har begreppet konnektor (eller konnektiv) använts för att avgränsa en grupp ord med funktionen att sammanfoga ord, fraser, satser och meningar (Hellspong & Ledin 1997:88; Nyström 2001:100). I denna artikel preciserar jag denna traditionella förståelse genom att ge en ny definition vars utgångspunkt ligger i SFL-terminologi om satskomplex (Halliday & Matthiessen 2004:363–484; Holmberg & Karlsson 2006:116–142; Andersen & Holsting 2015:269–296) och konnektion (Halliday & Matthiessen 2004:538–548; Andersen & Holsting 2015:258–267).

Att kunna identifiera relevanta förekomster av konnektorer i ett material och redogöra för deras funktioner är en utmanande forskningsuppgift. Bolton m.fl. (2002:171) har emellertid konstaterat att ”most researchers in previous studies appear to take such items as uncontroversial and given”. Kerr-Barnes (1998:190) menar att det är nästan omöjligt att entydigt bestämma i vilken funktion olika konnektorer har använts. Därför behöver man ge en teoribaserad definition av konnektorer innan man kan börja analysera det empiriska materialet.

Först redogör jag för tidigare undersökningar om konnektorbruket i inlärtartexter och presenterar hur konnektorerna har definierats och analyserats i dessa studier (avsnitt 1). Därefter definierar jag de kategorier som enligt SFL behövs för analys av konnektorer, nämligen element, figurer och sekvenser samt fria, bundna och inbäddade satser (avsnitt 2), och presenterar en SFL-inspirerad analysmodell (avsnitt 3). Avslutningsvis diskuterar jag fördelarna med SFL som utgångspunkt för analys av konnektorbruket i inlärtarsvenska, och ger några förslag på hur analysmodellen kan utvecklas i framtiden (avsnitt 4).

1. Hur har konnektorerna definierats i tidigare studier om inlärning av konnektorbruket?

I många tidigare studier konstateras att konnektorerna är en relativt heterogen grupp till vilken hör ord från många olika ordklasser (t.ex. Lenko-Szymanska 2008; Meriläinen 1997). I olika undersökningar har man utgått från något olika definitioner och inkluderat varierande ord och uttryck. Därför är analysresultaten svåra att jämföra (se kritik i Carlsen 2010:194).

Meriläinen (1997; se även 2000) har studerat bruket av konnektorer i texter skrivna av finska abiturienter i studentexamen i svenska. I denna studie definierades konnektorerna som ord som skapar relationer mellan sats, meningar eller längre textavsnitt (Meriläinen 1997:91). Vidare kan konnektorerna vara ord eller flerordsuttryck som enligt den traditionella grammatiken hör till ordklasserna konjunktioner, subjunktioner eller adverb. Om konjunktionella adverb använder Meriläinen (1997:92) termen *konnektiv* som i andra sammanhang (t.ex. Nyström 2000) används synonymt med termen *konnektor*. Meriläinen (1997:114–115) delar in konnektorerna i tio olika grupper enligt deras betydelse: adversativ, kausal, konsekutiv-final, disjunktiv, additiv, temporal, konditional, komparativ, explanativ och illustrativ.

Viberg (1991; 1993; 2001), som studerat hur andraspråkstalare i svenska i olika åldrar använder konnektorerna i muntliga berättelser jämfört med infödda språkbrukare, utgår från en något annorlunda definition av konnektorer. I Viberg (1993:295) definieras konnektorer som satsinitiala markörer som uttrycker samband mellan satserna. Till skillnad från Meriläinen (1997) kategoriserar Viberg konnektorerna i 9 grupper utgående från deras syntaktiska funktion: samordnande konjunktion, konnektivt adverb, fundamentsmarkör, underordnande konjunktion, allmänt underordnande att, frågeinledare i indirekt fråga, relativinledare och subjektmarkör (Viberg 1993:296; svenska termer ur Viberg 1991:44). Utifrån denna syntaktiska definition inkluderar Viberg också sådana ord som Meriläinen (1997) exkluderat, som inledare av indirekta frågesatser och relativpronomen. Denna definition följs även av Bergström (2002) som studerat konnektorbruket i finska språkbadslevers texter samt av Ekberg (1997) som undersökt diskursiva drag i flerspråkiga barns muntliga återberättelser.

Carlsen (2010) har jämfört bruket av konnektorer mellan olika CEFR-nivåer (färdighetsnivåer mellan den europeiska referensramen (CEFR 2007), d.v.s. mellan A1–C2) i L2-norska. Hon konstaterar att konnektorer är explicita kohesionsmarkörer som består av olika lingvistiska element och därför är svåra att definiera grammatiskt (ibid.:193). Av denna anledning utgår hon ifrån Frasers (1996:190) funktionella definition enligt vilken konnektorerna är ”elements which signal a relation between a discourse segment which hosts them, and the prior discourse segment”. Därtill inkluderar Carlsen (2010) sådana element som binder samman

större segment av text och stycken i sin analys, t.ex. fraser av typen ”för det första”, ”för det andra” och ”till sist”.

En något snävare definition av konnektorer har använts av Strömquist och Day (1993) som studerat hur berättelsestrukturen utvecklas i muntliga narrativer av barn som har svenska antingen som första- eller andraspråk. Enligt Strömquist och Day (1993:150) är konnektorer lingvistiska element som stärker berättelsernas sammanhang och avgränsar konnektorerna till konjunktioner (*och/men*) och pronominella adverb (*sen/så*) samt till kombinationer av dessa två (*och sen så*).

Definitioner som exkluderar konnektorer som binder samman två satser inom en mening har varit typiska i studier som fokuserat på övriga L2-språk. Till exempel har studier som granskat konnektorbruket i engelska ofta utgått från en sådan definition (t.ex. Granger & Tyson 1996; Hu & Li 2015; Lee 2015; Shaw 2009). Ett undantag till detta är Crossley m.fl. (2016) som definierar konnektorer som ord vilka binder ihop satser, fraser och/eller meningar.

I Lenko-Szymanska (2008) studie om konnektorbruket i L2-franska är utgångspunkten Hallidays (1985) definition av konnektorer. Lenko-Szymanska konstaterar således att konnektorer kan indelas i konjunktioner (inkl. subjunktioner) och konnektiva adverb. I sin empiriska studie fokuserar hon dock endast på konnektiva adverb. I en annan studie om konnektorbruket i L2-franska använder Kerr-Barnes (1998) en definition som hon själv kallar för ”vid” (ibid.:198) och påpekar att konnektorer antingen är konjunktioner som markerar logiska och semantiska samband eller ”conversation expressions” som har en pragmatisk betydelse i och med att de markerar funktionella relationer mellan olika delar av texten.

Om man försöker ge en helhetsbild av olika konnektordefinitioner som använts i tidigare studier kan man grovt indela dem i två grupper: sådana som även inkluderar subjunktioner och konjunktioner inom en mening (Bergström 2002; Crossley m.fl. 2016; Meriläinen 1997; Viberg 1993) samt i sådana som enbart fokuserar på kohesionsmarkörerna mellan meningar (t.ex. Granger & Tyson 1996; Lenko-Szymanska 2008; Strömquist & Day 1993). En annan skillnad är att vissa studier kategoriserar konnektorerna bara enligt ordklass (t.ex. Viberg 1991; 1993) medan vissa studier kompletterar denna kategorisering med semantiska/funktionella aspekter (t.ex. Meriläinen 1997). I den systemiskt-funktionella definitionen av konnektorer som jag ger senare i denna artikel utgår jag från den vidare definitionen som även inkluderar konnektorerna inom en mening. Vidare tar jag även funktionen i beaktande eftersom definitionen utgår från betydelse.

2. Teoretiska utgångspunkter

Innan det är möjligt att presentera hur konnektorer kan definieras och analyseras utifrån SFL behöver jag emellertid i detta avsnitt först presentera några teoretiska

utgångspunkter som är väsentliga för att kunna förstå den SFL-baserade konnektormodellen.

2.1 Element, figurer och sekvenser

Enligt SFL är vår kognition social och språket har en betydande roll i hur vi konstruerar världen. Halliday & Matthiessen (1999) använder termen ”the ideation base” och menar att ”vi tolkar och formar våra erfarenheter i olika enheter som delvis formas av språket” (Karlsson 2011:21). Dessa enheter kallas för *fenomen* (phenomena) som enligt Halliday & Matthiessen (1999:48) är den mest grundläggande experientella kategorin, för den inkluderar alltså allt som kan konstrueras som en del av vår erfarenhet.

Fenomen kan indelas i tre olika komplexitetsnivåer, som Halliday & Matthiessen (ibid.) kallar för *elementary*, *configurational* och *complex*. Fenomenen på den lägsta komplexitetsnivån är enskilda *element*, på den andra nivån konfigurationer av dessa element, d.v.s. *figurer* och fenomenen på den högsta nivån är *sekvenser* som består av flera figurer. I det lexikogrammatiska skiktet har alla dessa fenomen en språklig realisering. Elementen realiseras vanligtvis av ordgrupper eller fraser, figurerna av satser och sekvenserna av kombinationer av satser som inom SFL kallas för *satskomplex* (Halliday & Matthiessen 1999:49; Halliday 1998:189).

Olika typer av element har alla sina egna typiska lexikogrammatiska realiseringar. *Processer* utgör kärnan för figurerna och realiseras i det prototypiska fallet av verbgrupper. *Deltagare* är direkt anknutna till processerna och realiseras normalt av nominalgrupperna. *Omständigheter* är litet mera ”i periferin” eftersom de inte har någon direkt koppling till processen utan uttrycker till exempel en plats- eller tidsanknytning. Omständigheterna realiseras i det prototypiska fallet av adverbgrupper eller av prepositionsfraser (Halliday & Matthiessen 1999:58–59; Halliday 1998:189–191.) Därtill finns det en ännu en elementtyp vars funktion har en tät anknytning till relationen mellan figurer och sekvenser, nämligen *relatorer*. Relatorerna binder samman två figurer till en sekvens och realiseras i det vanliga fallet av konjunktionsgrupper. För en SFL-baserad konnektormodell är i synnerhet elementen relatorer och omständigheter viktiga som jag ska återkomma senare i artikeln.

2.2 Fria, bundna och inbäddade satser

I det följande redogör jag för hur satserna kan ha olika status utifrån deras interpersonella och ideationella egenskaper samt hur olika satser förhåller sig till varandra inom ett satskomplex.

Den första satstypen är s.k. *fria satser*. De fria satserna är sådana satser som kan uttrycka en egen språkhandling, dvs. antingen ett påstående, en fråga, en uppmaning eller ett erbjudande (Holmberg & Karlsson 2006:118). Detta leder till att de fria satserna antingen kan stå ensamma eller bilda ett satskomplex tillsammans med en annan fri sats eller med en sats som är underordnad den fria satsen. Fria satser motsvarar de satser som i den traditionella grammatiken kallas för huvudsatser.

De satser som förekommer som underordnade satser i ett satskomplex kallas för *bundna satser*. Skillnaden mellan de fria och bundna satserna är att de bundna satserna inte kan uttrycka egna språkhandlingar, vilket också leder till att de inte kan bilda satser ensamma utan måste förekomma i ett satskomplex tillsammans med en fri sats. I gruppen bundna satser ingår sådana satser som kategoriseras som adverbiala bisatser i den traditionella grammatiken samt vissa typer av attsatser och relativsatser. (Holmberg & Karlsson 2006:118–119; Holmberg m.fl. 2011:13.)

Den tredje satstypen enligt SFL är s.k. inbäddade satser. De inbäddade satserna har en satsform på samma sätt som de fria och bundna satserna, d.v.s. att de har såväl subjekt som finit, men jämfört med de övriga satstyperna har de varken interpersonella eller ideationella satsegenskaper (Holmberg & Karlsson 2006:120). Detta innebär att de inbäddade satserna på samma sätt som de bundna satserna inte kan uttrycka någon egen språkhandling, utan de kan endast förekomma som en del av en annan språkhandling. Men jämfört med de bundna satserna uttrycker de inbäddade satserna inte någon självständig process utan förekommer antingen som deltagare eller som bestämning till en deltagare i en annan process (ibid.).

De inbäddade satserna är sådana satser som den traditionella grammatiken kallar för indirekta frågesatser, attsatser eller relativa bisatser och som oftast fungerar som objekt eller som satsattribut¹. Alla relativa som-satser räknas dock inte till inbäddade satser utan vissa av dem är bundna satser (Karlsson 2011:33). Indelningen i bundna och inbäddade som-satser motsvarar distinktionen mellan restriktiva och icke-restriktiva relativsatser i den traditionella grammatiken (ibid.). SFL:s förståelse av inbäddade satser gör att de även utesluts när man analyserar logiska samband mellan satskomplex (t.ex. Holmberg & Karlsson 2006:120). I den konnektormodell som presenteras i följande avsnitt finns de dock med eftersom fokus ligger på bruket av konnektorer, och inte bara på hur dessa fungerar i satskomplex.

---

¹ Observera att Andersen & Holsting (2015:277–279) uppfattar de inbäddade satserna som en vidare grupp och även kategoriserar vissa ”adverbiala bisatser” till de inbäddade satserna. Här följs dock Hallidays kategorier så som de presenteras av Holmberg & Karlsson (2006) och Karlsson (2011).

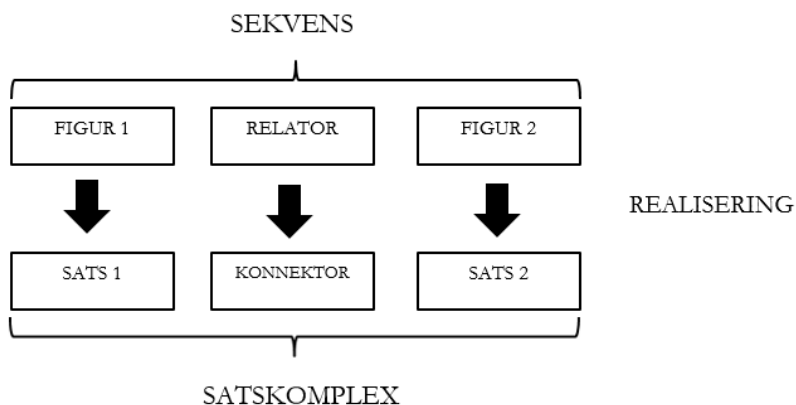
3. Konnektorer i SFL:s språkbeskrivning

Om man tar SFL som utgångspunkt kan man urskilja tre olika typer av konnektorer, nämligen sådana som förekommer inom ett satskomplex och hör till den ideationella (eller närmare sagt den logiska) metafunktionen, sådana konnektorer som skapar relationer mellan två satskomplex eller satser och hör till den textuella metafunktionen samt sådana konnektorer som förekommer mellan två element i samma sats och bildar ett *gruppkomplex* (Halliday & Matthiessen 2004:487–523). Den sista konnektortypen hör också till den logiska metafunktionen.

I detta avsnitt fokuserar jag på de två förstnämnda konnektortyperna eftersom den sista typen fungerar ungefär på samma sätt som den första, bara på en lägre syntaktisk nivå. Först behandlas de *ideationella konnektorerna* (avsnitt 3.1) och sedan de *textuella konnektorerna* (avsnitt 3.2), varefter jag sammanfattar konnektormodellen (avsnitt 3.3). När jag redogör för konnektormodellen använder jag autentiska exempel ur inlärttexter som ingår i en inlärtarkorpus som insamlats inom ramen för projektet *Topling – inlärningsgångar i andraspråket* vid Jyväskylä universitet.

3.1 Typ 1: Ideationella konnektorer inom ett satskomplex (eller inom ett gruppkomplex)

Som nämnt ovan realiseras en sekvens i lexikogrammatiken av ett satskomplex som består av två (eller fler) figurer. Relationen mellan figurerna, elementet relator, uttrycks lexikogrammatiskt av en konnektor som markerar det logiska samband mellan satskomplexets två satser. I Figur 1 visas ett sådant satskomplex bildat av två satser: ”I förrgår var jag på en julfest” och ”[jag] tog del i en tävling

t.ex. I förrgår var jag på en julfest (FIG1/S1) | **och** (REL/**KON**) | tog del i en tävling där (FIG2/S2).

där?”. I detta fall är det konnektorn *och* som markerar att det finns en tilläggsrelation mellan satserna och att också den andra satsen i satskomplexet är en fri sats.

Konnektorerna mellan två satser i ett satskomplex har således två uppgifter. För det första uttrycker de vilket slags semantisk eller logisk relation det finns mellan satserna och för det andra markerar de vilket slags hierarkisk relation det finns mellan dem. Detta innebär att konnektorerna används för att realisera två olika system: *logiska betydelse- och beroenderelationer* samt *beroenderelationer* (Karlsson 2011:34–36; på engelska se Halliday & Matthiessen 2004: 363–484; Martin 1992:159). I det följande presenterar jag närmare dessa två system.

En beroenderelation kan vara antingen en samordning eller underordning. En samordning är en relation som finns mellan två fria satser eller mellan två bundna satser i ett satskomplex och den innebär att dessa två satser har en jämlik relation till varandra. Relationen uttrycks oftast av konjunktioner som *och* eller *men* eller med konjunktionen *för* som i följande exempel (Jag har markerat konnektorn med fetstil):

- (1) *Jag kunde inte förstå **för** jag hade tänkt mig att katter och hunder inte kan vara vänner*²

En underordning innebär i sin tur att den ena satsen är underordnad till den andra. Underordningen är således en relation som finns mellan en fri sats och en bunden sats i ett satskomplex. Vanliga konnektorer som realiserar en underordning är subjunktioner som *när* i exempel 2

- (2) *Jag minns bra **när** jag flyttade till Karis i fjol om att studera svenska vid en folkhögskola.*

De logiska betydelserektionerna är de logiska eller semantiska relationer som kan finnas mellan satserna i ett satskomplex. Detta system är något mer komplext än beroenderelationerna eftersom det finns flera olika relationer som kan finnas mellan satserna. Den logiska betydelserektionen kan vara antingen en *utvidgning* eller en *projektion*³ (Holmberg & Karlsson 2006:121, 132; Karlsson 2011:34). En utvidningsrelation kan sedan indelas i tre olika underkategorier (*tillägg*, *specifisering*, *utveckling*). När det finns en projektionsrelation kan man projicera antingen *tal* eller *tankar*.

En utvidningsrelation kan alltså vara antingen ett tillägg, en specifisering eller en utveckling. Ett tillägg innebär att den senare satsen lägger till något till den

---

² I fråga om samordning markeras satserna i satskomplexet med siffror 1, 2, 3 osv. I underordning är markeringssättet α , β , γ osv. (se t.ex. Andersen & Holsting 2015: 270)

³ Holmberg & Karlsson (2006) och Karlsson (2001) använder termen anföring i stället för projektion. I denna artikel använder jag dock termen projektion i enlighet med den nordiska SFL-terminologilistan

(https://www.sdu.dk/da/om_sdu/institutter_centre/isk/forskning/forskningsprojekter/nordisk_sfl/fagarkiv/nordisk+sfl-terminologi)

tidigare satsen. I det prototypiska fallet realiseras denna relation av konjunktionen *och* som i exempel 3. I fråga om en specificeringsrelation kan det handla om många specificeringar av olika slag. En specificering kan vara till exempel temporal, kausal eller koncessiv som i exempel 4. Utvecklingen är den mest sällsynta typen av utvidgningen och sker t.ex. i samband med relativa bisatser som i exempel 5.

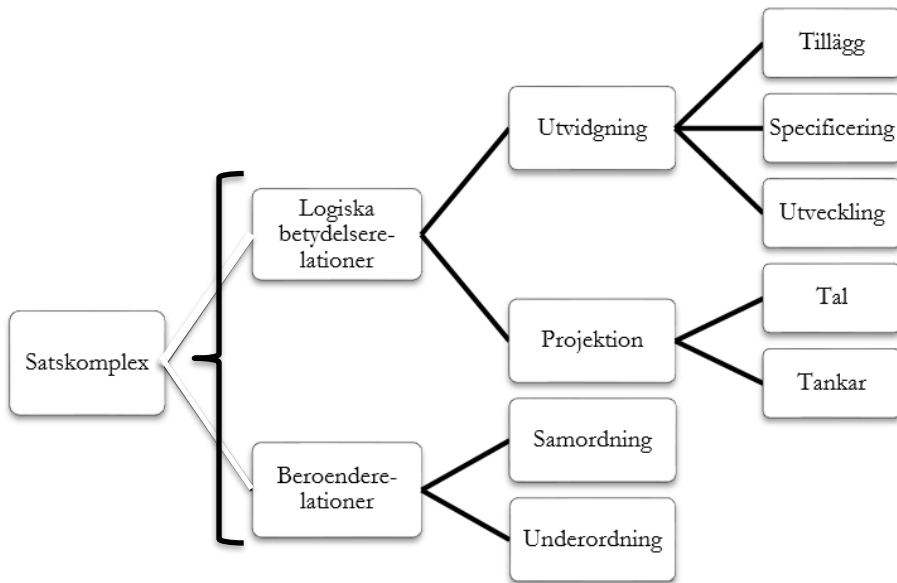
- (3) ${}_1$ Så satte jag i gång ${}_2$ **och** det gick hemskt.
- (4) ${}_2$ Det var spännande, ${}_3$ **fast** jag hade mycket verk och visste inte vad som skulle hända till mig.
- (5) ${}_2$ Jag hade studerat verkligen mycket för att få sådana betyg ${}_3$ som skulle glädja mig.

I projektion finns det alltså två olika undertyper, tal och tankar. En projektion av tal förekommer när det finns en verbal process i den fria satsen och den bundna satsen berättar vad man t.ex. säger, ropar eller hävdar. En projektion av tankar förekommer i sin tur i samband med en mental process och den bundna satsen berättar vad man tycker, tänker, tror osv. Den konnektor som används i samband med projektion är den allmänt underordnande konnektorn *att*. I det följande finns två exempel på projektion. I exempel 6 är det fråga om projektion av tal och i exempel 7 om projektion av tankar.

- (6) ${}_2$ Vår "lärare" sade ${}_3$ **att** han skulle gå och ligga sig ${}_4$ eftersom vädret var så vackert.
- (7) ${}_2$ Jag tror ${}_3$ **att** den dagen glömmet jag aldrig.

Konnektorerna mellan två satser i ett satskomplex realiserar alltså två olika relationer: beroenderelationer och logiska betydelsere-lationer. Detta innebär att de uttrycker vilket slags hierarkiska samband samt vilket slags logiska eller semantiska

samband det finns mellan satserna. Dessa olika system har sammanfattats i figur

Figur 2 Logiska betydelsere-lationer och beroendere-lationer (ur Karlsson 2011:34)

2.

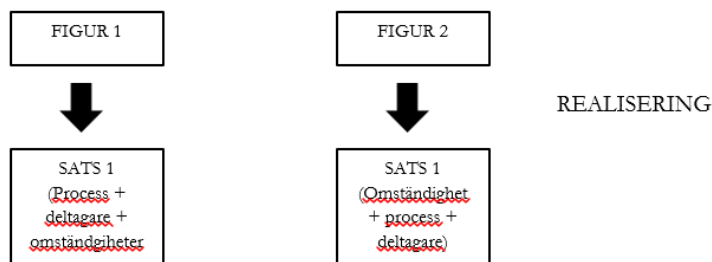
I detta avsnitt har jag fokuserat på konnektorerna som fungerar som relatorerna inom ett satskomplex mellan två satser (eller figurer). Konnektorerna kan dock realisera liknande logiska relationer mellan två grupper (eller element) i ett grupp-komplex. I exempel 8 uttrycker t.ex. konnektorn *och* ett tillägg genom samordning mellan två nominalgrupper och i exempel 9 realiserar konnektorn *som* en utveckling genom samordning mellan en nominalgrupp och en inbäddad relativsats. Att konnektorerna också kan binda samman två ord eller grupper/fraser (se den traditionella definitionen av konnektorer) är orsaken till att även inbäddade satser behöver tas med i analysen.

(8) I somras åkte jag **och** min pojkvän till Kalajoen Juhannus.

(9) En händelse **som** kommer ihåg väldigt bra, är när min kusin föddes år 2000.

3.2 Typ 2: Textuella konnektorer utanför ett satskomplex

När konnektorbindningen sker utanför ett satskomplex kan den inte längre förklaras med den logiska lexikogrammatiken. Istället behöver man använda textuell lexikogrammatik för att kunna beskriva hur konnektorerna fungerar. I det följande redogör jag för de textuella konnektorerna.

Stämningen var det bästa den hade varit på hela resan (FIG1/S1). **Efter båtresan (OMST./KON)** tog några av oss en tåg till Jyväskylä. (FIG2/S2)

Figur 3 Konnektorer utanför ett satskomplex

Hur realisering av betydelse ser ut i typ 2 är inte lika enkelt att illustrera som i typ 1 (se figur 1) eftersom det finns flera olika fall. I figur 2 presenteras dock en något förenklad modell av hur konnektorerna av typ 2 fungerar. Där ser vi två olika figurer eller sekvenser som båda har sin egen inre struktur bestående av olika element (processer, deltagare, omständigheter). De båda figurerna realiseras sedan av två satser i lexikogrammatiken. Den andra satsen har en struktur där man har en omständighet i början som uttrycker någon sorts semantisk sammankoppling till den tidigare satsen. Det kan vara fråga om t.ex. en temporal omständighet som i exempelsatsen (efter båtresan). Denna omständighet fungerar som en konnektor i lexikogrammatiken.

Det finns två olika fall där det är fråga om textuella konnektorer. Det första fallet är den ovannämnda situationen där figuren börjar med en omständighet som realiseras av en konnektor i lexikogrammatiken. I sådana fall är konnektorerna oftast prepositionsfraser som *efter båtresan* i exempelmeningen ovan. I det andra fallet är det inte en omständighet som finns i början av satsen utan *en textuell adjunkt* (t.ex. Andersen & Holsting 2015:258). Textuella adjunkter har funktionen att markera relationer mellan satser (som inte förekommer i samma satskomplex). Vad gäller ordklass utgörs de av konnektiva adverb, som *därför* i exempel 10.

(10) Det bästa var ändå att jag såg mitt favoritband på kvällen. **Därför** glömmer jag dagen aldrig

Skillnaden mellan textuella adjunkter och omständigheter som konnektorer motsvarar distinktionen som Nyström (2001:106–107) gör mellan grammatikaliserade och metaforiska konnektorer. De grammatikaliserade textuella konnektorerna motsvaras av konnektiva adverb som är en sluten grupp av ord som också traditionellt räknas till konnektorerna (som *därför* och *dessutom*). De metaforiska konnektorerna är i sin tur omständigheter i början av satsen som har en konnektiv funktion. Det är fråga om en öppen grupp av ord och fraser/ordgrupper som också kan ha andra funktioner än att fungera som konnektorer. De kan vara prepositionsfraser (som i exempelsatsen i figur 3) eller adverbgrupper.

De textuella konnektorerna används för att realisera ett system som kallas för *konnektion* (eng. conjunction; Halliday & Matthiessen 2004:538–548). Konnektion är ett textuellt system som har stora likheter med det logiska systemet logiska betydelsrelationer som presenterades i avsnitt 3.1. De olika konnektionstyperna är desamma som i det logiska systemet utvidgning, nämligen tillägg, specificering och utveckling. Halliday & Matthiessen (2004:541) indelar dock dessa huvudtyper i många olika undertyper som sedan har i sina egna undertyper. Till exempel kan ett tillägg vara antingen additiv, adversativ eller varierande. Ett additivt tillägg kan sedan vara antingen positivt eller negativt. För enkelhetens skull tar jag dock inte alla dessa undertyper i beaktande i min konnektormodell och presenterar dem därför inte närmare i detta sammanhang.

3.3 Sammanfattning och definition av konnektorer

I de två tidigare avsnitten har jag presenterat två olika konnektortyper som kan urskiljas utgående från den systemisk-funktionella lingvistik. Ideationella konnektorer realiserar logiska betydelse- och beroenderelationer mellan satser i ett satskomplex eller mellan ordgrupper/fraser i ett gruppkomplex. Textuella konnektorer uttrycker i sin tur konnektion utanför ett satskomplex. I detta avsnitt ger jag en sammanfattande konnektordefinition som baserar sig på den ovanstående framställningen.

Som nämndes i början av artikeln är den traditionella definitionen av konnektorer att de är ord som binder samman ord, fraser, satser eller meningar (Hellspong & Ledin 1997:88; Nyström 2001:100). Med den SFL-modell som presenterats här har denna traditionella förståelse kunnat preciseras. Konnektorer som binder samman ord, fraser (eller ordgrupper) eller satser fungerar som så kallade ideationella konnektorer vilka samtidigt uttrycker dels logiska betydelsrelationer (projektion av tal/tanke eller utvidgning genom tillägg/specifiering/utveckling), dels beroenderelationer (samordning eller underordning). Konnektorerna som binder samman meningar utanför ett satskomplex fungerar som textuella konnektorer som uttrycker konnektion (tillägg/specifiering/utveckling).

Konnektorer är alltså ord som uttrycker logiska betydelse- och beroenderelationer samt konnektion. Det möjligt att urskilja en sluten grupp av typiska (kongruenta) konnektorer, men dessa konnektorer är inte de enda möjliga alternativen. Ur SFL:s perspektiv kan man emellertid i texter dessutom identifiera andra alternativ, s.k. grammatiska metaforer som exempelvis gör det möjligt att uttrycka logiska samband med hjälp av tidsomständigheter (se vidare t.ex. Halliday 1998).

4. Fördelar med den SFL-baserade definitionen och fortsatt precisering av modellen

I denna artikel har jag presenterat hur konnektorer har definierats i tidigare studier som undersökt konnektorbruket i inlärttexter samt gjort ett försök till att ge en preciserad SFL-baserad definition.

I tidigare studier har man också lyft fram ett par problem som dyker upp när man analyserar andraspråkinlärares konnektorbruk. Både Bolton m.fl. (2002) och Kerr-Barnes (1998) konstaterar att det är problematiskt att analysera i vilka olika funktioner konnektorerna har använts. Detta problem beror delvis på att de definitioner som har använts inte förankrats i någon specifik teori. I denna artikel har jag försökt lösa detta problem genom att starkare förankra definitionen i ett teoretiskt ramverk. Detta ramverk ger även verktyg att analysera de aktuella funktionerna, vilket har varit problematiskt i tidigare studier pga. funktionernas vaghet.

Utgångspunkten i SFL är att det inte finns någon skarp gräns mellan kontext, betydelse och lexikogrammatik utan dessa formar en realiseringskedja. Detta leder till en modellering av språket som utgår från ett naturligt samband mellan form och betydelse. Enligt Ortega (2014:234) är detta samband en stor fördel när man vill analysera utveckling av inlärtarspråket. Fördelen är att sambandet möjliggör analysen av inlärtarspråket ur två perspektiv: ”underifrån” utifrån form samt ”uppifrån” utifrån funktion (se Holmberg m.fl. 2011:12). En annan fördel är att SFL preciserar de system som är aktuella när man analyserar konnektorbruket, nämligen logiska betydelse- och beroenderelationer samt konnektion. Dessa system ger verktyg att analysera konnektorernas specifika funktioner i inlärttexter, t.ex. anföring av tankar genom underordning.

Trots dessa fördelar har SFL dock inte använts som teoretisk ram särskilt ofta inom L2-forskning i en nordisk kontext (se dock Magnusson 2009; 2012). Också internationellt skulle det behövas fler studier om lexikogrammatikens utveckling i L2-språk (Llinares 2013:49).

Som nämndes ovan kan man med SFL analysera konnektorbruket ur två olika synvinklar: *underifrån* och *uppifrån*. Man kan utgå från enskilda konnektorer (som *och* eller *när*) och studera i vilka funktioner dessa konnektorer har använts (underifrån). En annan möjlighet är att granska vilka konnektorer som har använts för

att skapa vissa specifika relationer i en text, t.ex. utvidgning av olika slag (uppi-från). Denna distinktion mellan två synvinklar motsvarar den som inom funktionell andraspråksinläring kallas för *form-till-funktion* och *funktion-till-form* (t.ex. Hammarberg 2013).

Ytterligare en fördel med modellen är att den inkluderar konnektorer på alla olika nivåer, inom ett gruppkomplex, inom ett satskomplex samt utanför ett satskomplex. Detta är viktigt speciellt när man analyserar inlärarspråket på lägre färdighetsnivåer. På dessa nivåer förväntas inlärare ännu inte kunna uttrycka kohesiva relationer mellan större enheter utan mellan enstaka ord eller grupper av ord (se CEFR 2007:121).

Att utgå från SFL när man analyserar konnektorbruket i inlärartexter har alltså många fördelar. Den ovan presenterade modellen behöver dock förmodligen justeras under arbetet att analysera inlärartexter. Det kan mycket väl bli fråga om att komplettera systemen med fler kategorier. Exempelvis visar en tidigare studie (Vaakanainen 2016) att det kan vara viktigt att säga om konnektorn uttrycker en specificering som är temporal (t.ex. *när*) respektive kausal (t.ex. *eftersom*). I sådana fall kan man använda olika funktioner som finns för systemet konnektion (Halliday & Matthiessen 2004:541).

Även om det finns ett antal studier som har undersökt konnektorbruket i olika inlärarspråk har vi ännu inte speciellt bra förståelse av hur inlärare lär sig att markera kohesiva samband. Förhoppningsvis kan den modell jag här presenterat utnyttjas i empiriska studier och på så sätt hjälpa oss att bättre förstå hur språkinlärares diskursiva färdigheter utvecklas.

5. Litteratur

- Andersen, Thomas Hestbæk & Alexandra Emilie Møller Holsting 2015. *Teksten i grammatikken*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Berström, Marina 2002. *Individuell språkinläring hos språkbadslever med skrivsvårigheter*. Doktorsavhandling. Vasa: Universitas Wasaensis.
- Bolton, Kingsley, Gerald Nelson, & Joseph Hung 2002. A corpus-based study of connectors in student writing: Research from The International Corpus of English in Hong Kong. *International Journal of Corpus Linguistics* 7(2), s. 165–182.
- Carlsen, Cecilie, 2010. Discourse connectives across CEFR-levels. A corpus based study. In: Bartning, Inge, Maisa Martin & Ineke Vedder (eds), *Communicative Proficiency and Linguistic Development. Intersections between SLA and Language Testing Research. Eurosla Monograph Series 1*, s. 191–210.
- CEFR 2007 = *Gemensam europeisk referensram för språk. Lärande undervisning och bedömning*. Stockholm: Skolverket.

- Crossley, Scott A., Kristopher Kyle & Danielle S. McNamara 2016. The development and use of cohesive devices in L2 writing and their relations to judgments of essay quality. *Journal of Second Language Writing* 32, s. 1–16.
- Ekberg, Lena 1997. Diskursiva och syntaktiska monster i återberättelser hos invandrarbarn i Rosengård. I: Håkansson m.fl. (red.), *Svenskans Beskrivning* 22, s. 97–110.
- Fraser, Bruce 1996. Pragmatic markers. *Pragmatics* 6(2), s. 167–190.
- Granger, Sylviane & Stephanie Tyson 1996. Connector usage in the English essay writing of native and non-native EFL-speakers of English. *World Englishes* 15, s. 17–27.
- Halliday, M.A.K. 1985. *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K., 1998. Things and relations. Regrammaticizing experience as technical knowledge. In: Martin, J. R & Veel, R. (eds) *Reading Science. Critical and functional perspectives on discourses of science*. London & New York: Routledge, s. 185–235.
- Halliday, M.A.K. & Christian M.I.M. Matthiessen 1999. *Construing experience through meaning. A language-based approach to cognition*. London: Cassel.
- Halliday, M.A.K. & Christian M.I.M. Matthiessen 2004. *Introduction to functional grammar*. Tredje upplagan. London: Arnold.
- Hammarberg, Björn 2013. Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hylténstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur, s. 27–84.
- Hellspong, Lennart & Per Ledin 1997. *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, Per 2011. Texters interpersonella Grammatik. I: Holmberg, P. m.fl. (red), *Funktionell textanalys*. Stockholm: Nordstedts, s. 97–113.
- Holmberg, Per & Anna-Malin Karlsson 2006. *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Holmberg, Per, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord (red.) 2011. *Funktionell textanalys*. Stockholm: Nordstedts.
- Holmberg, Per, Anna-Malin Karlsson & Andreas Nord 2011. Funktionell grammatik och textanalys. I: Holmberg, P. m.fl. (red.): *Funktionell textanalys*. Stockholm: Nordstedts, s. 7–18.
- Hu, Chunyu & Yuanyuan Li 2015. Discourse Connectives in L1 and L2 Argumentative Writing. *Higher Education Studies* 5(4), s. 30–41.
- Karlsson, Anna-Malin 2011. Texters ideationella grammatik. I: Holmberg, P. m.fl. (red): *Funktionell textanalys*. Stockholm: Nordstedts, s. 21–38.
- Kerr-Barnes, Betsy 1998. The Acquisition of Connectors in French L2 Narrative Discourse. *Journal of French Language Studies* 8(2), s. 189–208.
- Lee, Kent 2013. Korean ESL learners' use of connectors in English academic writing. *English Language Teaching* 25(2), s. 81–103.

- Leńko-Szymańska, Agnieszka 2008. Non-native or non-expert? The use of connectors in native and foreign language learners' texts. *Acquisition et interaction en langue étrangère* 27, s. 91–108.
- Llinares, Anna 2013. Systemic Functional approaches to second language acquisition in school settings. In: Garcia, M.M.D.P. & A.M. Martinez (eds), *Contemporary Approaches to Second Language Acquisition*. Amsterdam: John Benjamins, s. 29–48.
- Magnusson, Ulrika 2009. Systemisk funktionell lingvistik och andraspråksforskning – skriftspråksutveckling i två forskningstraditioner. *Nordand* 4(1), s. 67–94.
- Magnusson, Ulrika 2012. *Skolspråk i utveckling. En- och flerspråkiga elevers bruk av grammatiska metaforer i senare skolår*. Doktorsavhandling. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 17.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Martin, J.R. 1992. *English Text. System and Structure*. Philadelphia/Amsterdam: John Benjamins.
- Meriläinen, Heikki 1997. *Konnektorer i bruk. Finska abiturienters inläraresvenska ur ett textlingvistiskt och språkkonstruerande perspektiv*. Doktorsavhandling. Joensuu: Joensuu yliopisto.
- Meriläinen, Heikki 2000. Om bruket av konnektorer i ett språkpedagogiskt perspektiv. I: Keski-Raasakka, K. & P. Söderholm (red.), *Svenskan i Finland* 5. Joensuu: Joensuu yliopisto, s. 177–188.
- Nyström, Catharina 2001. *Hur hänger det ihop? En bok om textbindning*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Ortega, Lourdes 2014. *Understanding second language acquisition*. Andra upplagan. Abingdon: Routledge.
- Shaw, Philip 2009. Linking adverbials in student and professional writing in literary studies: What makes writing mature. In: *Academic writing: At the interface of corpus and discourse*, s. 215–235.
- Strömqvist, Sven & Dennis Day 1993. On the development of narrative structure in child L1 and adult L2 acquisition. *Applied Psycholinguistics* 14, s. 135–158.
- Vaakanainen, Veijo 2016. Finska inlärares konnektorbruk på CEFR-nivåerna A1, A2 och B1 ur ett systemiskt-funktionellt perspektiv. I: Hirvonen, P., D. Rellstab, D. & N. Siponkoski (red.): *Teksti ja tekstuaalisuus. Text och textualitet. Text and textuality. Text und Textualität. VAKKI-symposiumi XXXVI 11.–12.2.2016*. VAKKI Publications 7. Vaasa, s. 355–366.
- Viberg, Åke 1991. *Utvärdering av skolförberedelsegrupper i Rinkeby. En longitudinell djupstudie av språkutvecklingen*. Rinkeby Stadsdelsförvaltning och Centrum för tvåspråkighetsforskning. Rapport 4. Stockholms universitet.
- Viberg, Åke 1993. The acquisition and development of Swedish as a first and as a second language. The case of clause combining and sentential connectors. In: Kettemann, B. & W. Wieden (eds), *Current Issues in European Second Language Acquisition Research*. Tübingen: Günther Narr Verlag, s. 293–306.

Viberg, Åke, 2001: Age-related and L2-related features in bilingual narrative development in Sweden. I: Verhoeven, L. & S. Strömquist (eds), *Narrative Development in a Multilingual Context*. Amsterdam: John Benjamins, s. 87–128.

Veijo Vaakanainen
Åbo universitet
rvkvaa@utu.fi